

6. Põllumajandusministeeriumi 1999. aasta õigusloomealane tegevus

Ingrid Raidme

1999. aastal koostati Põllumajandusministeeriumis kokku 89 õigusakti eelnõu, millest Riigikogus võeti seadusena vastu 6 seaduse eelnõu, Vabariigi Valitsus kehtestas Vabariigi Valitsuse määrusena 39 eelnõu ja põllumajandusminister andis välja 43 määrust.

Olulisemad vastuvõetud seadustest on toiduseadus, veterinaarkorralduse seadus, loomatauditõrje seadus ja enamsoodustusrežiimi tollimaksu seadus, mis jõustusid 2000. aasta 1. jaanuaril. Järgnevalt on toodud eelnimetatud seaduste reguleerimisalade ja mõjude kohta lühiülevaade.

Uue toiduseaduse rakendusala on, võrreldes 1999. aasta 31. detsembrini kehtinud toiduseadusega märksa laiem, laienedes ka toidutoorme tootmisele ning esmasele töötlemisele, reguleerides kogu toidu käitlemist, selle esmasest tootmisest kuni jaemüügi ja toitlustamiseni.

Riigi peamiseks ülesandeks toidukontrollisüsteemis on tagada toidu ohutus ja objektiivse teabe jõudmine tarbijateni. Samas on see aga ka üks valdkondadest, kus riigil on kohustus korraldada järelevalvet toodete valmistusprotsessi üle.

Initsiatiiv toidu ohutuse ja nõuetekohasuse tagamisel on jäänud käitlejale, kusjuures riikliku järelevalve ülesandeks on järelevalve käigus saada kinnitust toidu käitlemise nõuetekohasusest ning rakendada meetmeid juhul, kui see nii ei ole. Seetõttu on konkreetsemalt sõnastatud enesekontrollisüsteemi (HACCP) põhimõtete rakendamise kohustus, mis tuleneb ka Euroopa Nõukogu vastavast direktiivist ning loomse päritoluga toiduainete hügieeninõudeid käsitlevatest direktiividest.

Seni kasutusel olnud kvaliteeditunnistus on asendatud vastavusdeklaratsiooniga, mis väljastatakse edasise käitleja nõudel. Vastavusdeklaratsiooniga tõendab käitleja kauba ostjale, millistele nõuetele vastava kaubaga on tegemist. Samuti käsitletakse seaduses kvaliteedisüsteemi ja toidukauba sertifitseerimist, mis on samuti vabatahtlik.

Vabatahtliku sertifitseerimise osa on viidud toiduseadusesse eesmärgiga soodustada toidukäitlemise ettevõtetes kvaliteedisüsteemide väljatöötamist ning rakendamist.

Kvaliteedisüsteemi sertifitseerimine võimaldab Eesti toiduainetööstustel olla konkurentsivõimelisem Euroopa turul, kus kvaliteedisüsteemide, mis hõlmavad ka ohu analüüsi ja kriitiliste kontrollpunktide ohje (HACCP) põhimõtete rakendamist, sertifitseerimine on laialt levinud. Samas müüakse teatud osa Eestist eksporditavast toidukaubast siiski ka Venemaal ja Ukrainas, kus on kehtestatud toiduainetele kohustusliku sertifitseerimise nõue.

Riikliku järelevalve sätestamisel on lähtutud põhimõttest, et igasugune toidu käitlemisega tegelev ettevõtte peab olema enne tegevuse alustamist järelevalveasutuse poolt tunnustatud. Tunnustamine toimub toidu ohutuse tagamise eesmärgil ning selle käigus hinnatakse käitlejale kuuluva ettevõtte vastavust kehtestatud nõuetele. Lisaks tunnustamisele korraldatakse aga toidu ning selle käitlemise üle ka regulaarset riiklikku järelevalvet.

Uus veterinaarkorralduse seadus sätestab veterinaarjärelevalve ja veterinaarpraksise korraldamise alused ja sätestab vastutuse seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide rikkumise eest.

Võrreldes varasema veterinaarteenistuse seadusega, on uues seaduses uudsena volitatud veterinaararsti institutsioon, mis praktilises elus asendab nn valla veterinaararsti.

Sätetatud on veterinaarpraksise alused, veterinaarteenuse osutamiseks tegevusloa saamise nõuded ja kord, nimetatud tegevusloa omava isiku õigused ja kohustused. Veterinaarpraksiseks on õigus veterinaarteenuse osutamise tegevusloa omavatel isikutel (veterinaararstil või veterinaarlaboratooriumil).

Seadusega muudeti veterinaarias kasutatavate ravimite üle toimuva järelevalve pädevust. Veterinaarravimite käitlemist hakkab kontrollima Raviamet. Veterinaar- ja Toiduameti pädevusse jääb veterinaararstide ja loomseid saadusi tootvate loomaomanikepoolse ravimite kasutamise kontroll loomahaiguste profülaktikal ja ravil.

Veterinaarkorralduse seadusega muudeti ka Vabariigi Valitsuse seadust Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas asuvate ametite ja inspeksioonide kohta. Ette nähti Veterinaar- ja Toiduinspeksiooni ümberkorraldamine Veterinaar- ja Toiduametiks.

Loomatauditõrje seadus sätestab loomataudi ärahoidmiseks ja likvideerimiseks ning inimeste kaitseks loomadega ühiste ja loomade kaudu levivate haiguste eest rakendatavad loomatauditõrje meetmed ja reguleerib loomataudist põhjustatud kahjude hüvitamist. Sätetatud on loomapidaja kohustus temale kuuluvate koduloomade identifitseerimiseks ja registreerimiseks, veterinaarõuded loomsetele saadustele nende käitlemisel ja nende käitlemisega tegelevatele ettevõtetele, loomsete jäätmete käitlemise korraldus, loomade ja loomsete saaduste eksport, import ja transiit.

Seoses eelseisva liitumisega Euroopa Liiduga viis Eesti oma tollitariifstruktuuri enamsoodustusrežiimi tollimaksu seadusega vastavusse Euroopa Liidu tollitariifimääradega.

Arvestades sõlmitud vabakaubanduslepinguid, on tollimaksude rakendamine võimalik piiratud arvu riikide suhtes, millest lähtuv põllumajandussaaduste import moodustab ca 1/3 kogu impordist ja mille tõttu otsene turgu reguleeriv mõju on väike.

Siiski on tollimaksude rakendamisel nn kolmandate riikide suhtes oodata järgmisi positiivseid tulemusi:

- EL-i liikmesriigid saavad tuntava eelise turulepääsul ja EL on avaldanud sellisel juhul valmisolekut suurendada Eestile eraldatud sooduskvoote põllumajandussaaduste ekspordimiseks EL-i turule;
- Tolliamet saab võimaluse hakata praktikas harjutama EL-i keerulist tollikorraldust;
- põllumajandussaaduste tootjatel tekib suurem kindlustunne ning väljavaated tootjahinna tõusuks ja sisetulekute kasvuks;
- tekib soodsam kliima investeringuteks, sest arvestades toiduainete maailmaturul kehtivaid realiteete, ei ole investeringuid tootmisse otstarbekohane teha riiki, kes oma siseturgu ei kaitse.

Kui import kolmandatest riikidest toimuks samades mahtudes nagu 1998. aastal, laekuks aasta jooksul tollimaksude rakendamisest toidukaupadele, lähtudes WTO-ga peetud läbirääkimistel kokkulepitud tasemetest, riigieelarvesse ca 350 mln krooni. Tegelikuses on laekumised riigieelarvesse suure tõenäosusega väiksemad, sest tollimaksude rakendamisel väheneb arvatavasti import nendest riikidest, kelle suhtes Eestil on võimalik tollimakse rakendada.

Võttes arvesse 1999. aasta I poolaastal kolmandatest riikidest imporditud

mahtusid, oleks laekumine tollimaksudest olnud ca 87 mln krooni.

Tollimaksu rakendamise mõju tootjahinna tõusule on hinnatud liha-, piima- ja teraviljasektori kohta. Kuna tollimaksud rakendatakse vaid kolmandatest riikidest pärit kauba suhtes, ei ole hinnatõus võrdne tollimaksumääraga. Hinnatõusu arvutamisel lähtutakse eeldusest, et import ei muutu koguseliselt ega päritoluriikide lõikes. Tõenäoliselt kaubavood aga muutuvad ja see tähendab, et saadud hinnatõusu protsent on maksimaalne ja tegelikkuses arvatavasti väiksem.

Seaduse väljatöötamisel on arvestatud, et paljud tollimaksu kehtestamist reguleerivad küsimused on reguleeritud tolliseaduses, tollitariifiseaduses ja tolliväärtuse määramise seaduses, mistõttu eelnõus neile viidatakse ja sätestatakse vaid nimetatud seadustega reguleerimata küsimused.

Riigikogu menetlusse anti 1999. aastal taimekaitseseaduse, rahvusvahelise uute taimsortide kaitse konventsiooniga ühinemise seadus ja sordikaitseseaduse muutmise seaduse eelnõud.

Ühe tähtsama tööna alustati 1999. aasta sügisel põllumajandussaaduste ja -toodete turu korraldamise seaduse eelnõu väljatöötamist. Selle seaduse eelnõu väljatöötamise vajadus tulenes sellest, et vastavalt Euroopa Komisjoni ettepanekule on Eestil õigus saada liitumiseelset finantstuge põllumajanduse ja maaelu struktuuraalseks ettevalmistamiseks SAPARD-programmi "Investeeringutoetuste programm põllumajanduse ja maaelule (Euroopa Liit SAPARD 2000- 2006)" raames, mille Vabariigi Valitsus kiitis heaks 15. detsembri 1999. aasta istungil. Nimetatud abi kaasfinantseerib Euroopa Liit ning annab investeeringutoetustena põllumajandustootmise, muu maamajandustegevuse, põllumajandussaaduste töötlemise ning maapiirkonna infrastruktuuri ja elukeskkonna arendamiseks.

Arvestades, et nimetatud toetusi ei ole senini antud, tuleb luua nende andmiseks ka õiguslik alus: sätestada toetuse liigid, nende saamise nõuded, toetuse määramise ja maksmise alused. Käesoleval ajal põllumajandusturu korraldamist ja põllumajandustootjatele antavaid toetusi reguleeriv põllumajandussaaduste ja -toodete turu korraldamise seadus ja ettevõtluse riikliku toetamise seadus on vananenud. Nimetatud seadustes on toetuste maksmise alused sätestatud üldsõnaliselt, küllaldase täpsusega ei ole sätestatud toetuse saamise nõuded (sellele on juhtinud tähelepanu ka õiguskantsler) ega toetuste maksmise üle tehtav kontroll.

Lisaks sellele ei sätesta eespool nimetatud seadused kõiki lähitulevikus rakendatavaid toetuste liike, toetuste andmise korraldamist ja järelevalvet toetuste kasutamise üle, mis võimaldaks Euroopa Liiduga liitumisel täita Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika rakendamisele esitatavaid nõudeid.

Põllumajandusministeeriumis ettevalmistatud Vabariigi Valitsuse ja põllumajandusministri määrused on enamuses eespool nimetatud seaduste rakendamiseks vajalikud aktid, mille väljatöötamine jätkub ka 2000. aastal.